

Samen aan tafel?

Kind, jongere en avondmaal

KerkPunt

Colofon

Samen aan tafel

Copyright © 2022 Kerkpunt

www.kerkpunt.nl

info@kerkpunt.nl

De teksten in deze brochure zijn geschreven door Jasper Bosman, Almatine Leene, Ingrid Plantinga, Robert Roth en Peter Sinia.

Alleen onder de lange artikelen staat de naam van de auteur vermeld.

Met dank aan:

Ds. Kees de Groot en ds. Ulbe van der Meer (voor hun reactie op de stelling)
Gemeenteleden van de GKv Hattem en de GKv Arnhem (voor de interviews en uitspraken)

Vormgeving

Studio Artius

Kerkpunt inspireert, adviseert en begeleidt kerken om voorproefjes te zijn van het Koninkrijk van God. Kom verder in kerk-zijn!

Samen aan tafel?

Kind, jongere en avondmaal

05

09

15

31

Kind en avondmaal

- 05** **Waarom**
zou je je hierop bezinnen?
- 09** **Waar**
waren de kinderen vroeger?
- 15** **Wanneer**
mag je mee-eten?
- 23** **Hoe**
vier je met jong en oud?
- 31** **Eerst**
belijdenis en dan avondmaal?
- 37** **Verskillende**
blikrichtingen
- 39** **Meer**
bezinning?

Deze brochure wil jou aan het denken zetten over de plek van kinderen en jongeren bij het avondmaal. Je vindt hier artikelen met uitleg en achtergrondinformatie, bijbelteksten om in te duiken, ervaringsverhalen, interviews en nog veel meer.

Deze brochure wil ook het gesprek in de gemeente stimuleren. Daarom vind je bij elk hoofdstuk gespreksvragen om over door te praten. Bijvoorbeeld in de kerkenraad, op je kring of gewoon tijdens de koffie.

Gods wijsheid en zegen gewenst!

Ingrid Plantinga
Adviseur bij Kerkpunt

Waarom zou
je je hierop
bezinnen?

Bezin je...

Bezin je... omdat een goede vraag een goed antwoord verdient. Wie stelt dan die vraag? De ene keer is het een kind dat ouders bevraagt. Een andere keer is het de tiener tijdens de catechisatie. Soms zijn het ouders die de vraag stellen omwille van hun kinderen. Meer dan eens klinkt de vraag in contact met geloofsgenoten uit andere tradities. En natuurlijk gebeurt het regelmatig dat theologen en predikanten de gemeente voorgaan in het stellen van de vraag.

Bezin je... omdat de tijd er rijp voor is. Het is de geest van onze tijd en cultuur die aandacht vraagt voor de plek van mensen die voorheen buiten de boot vielen. Maar de Geest van Christus vraagt diezelfde aandacht voor wie in onze ogen gering was. Ook de coronapandemie met online avondmaal vierende gezinnen maakte de vraag actueel. Ondertussen schept het proces van eenwording van GKv en NGK met een nieuwe kerkorde ruimte voor het toelaten van kinderen aan het avondmaal.

Bezin je... omdat samenkomen rondom een geopende Bijbel zegenrijk kan zijn. Als je daar ruimte vindt om samen te komen rondom een geopende avondmaalstafel, weet je dan nog meer gezegend.

Twee ervaringsverhalen

'Ik pak het gewoon hoor!'

Als kind zat ik mijn snoepjes te tellen terwijl de volwassenen voorin de kerk het avondmaal vierden. Nooit heb ik mij afgevraagd waarom ik daar niet bij hen aan tafel zat. Dat was gewoon zo.

Toen kreeg ik zelf kinderen. De middelste wilde nooit naar de kindernevendienst omdat hij een hekel had aan het geknutsel. Dus zat hij naast mij als de schalen met brood en wijn rondgingen. De eerste keer dat hij dit meemaakte vroeg hij verbaasd waarom hij niks mocht. 'Ik hou toch ook van Jezus?' Ik probeerde het uit te leggen maar ik kwam niet veel verder dan: 'Zo doen we dat nu eenmaal'.

Dus trokken we samen de predikant aan zijn jasje en die besteedde er een preek aan. Ik hield er meer vragen dan antwoorden aan over en zoonlief was al helemaal niet overtuigd. Hij werd er eigenlijk alleen maar bozer van. De eerstvolgende avondmaalsviering zaten we weer samen in de kerk. Terwijl de diakenen onze kant op kwamen met de rijkelijk gevulde schalen brood siste hij tegen mij: 'Ik pak het gewoon hoor!'

Zo zat ik met het schaamrood op mijn kaken het avondmaal te vieren. Mijn schuldgevoel werd niet gevoed door gepast zondebesef maar door het besef dat ik en mijn gemeente geen antwoord hadden op zijn vragen en verlangens. Die zondag was voor mij de start van mijn persoonlijke bezinning op de plek van kinderen en jongeren aan de tafel van de Heer.

'Een mooie uitdaging'

Als predikant heb ik in het buitenland gewerkt. Daar gingen kinderen aan het avondmaal. Dat was wennen want zelf kreeg ik pas toegang tot het avondmaal nadat ik belijdenis van mijn geloof had gedaan en toen was ik al bijna twintig.

Deze nieuwe ervaring riep vragen op. Waarom is het in sommige gereformeerde kerken wel en in andere niet de gewoonte om kinderen toe te laten? Welke argumenten zijn er eigenlijk voor en tegen? Ik kon ze zo snel niet bedenken en daarom leek het me verstandig om me in het onderwerp te verdiepen. Het gaat immers niet om iets kleins. Avondmaal vieren is een belangrijk onderdeel van gemeente-zijn en Christus volgen. Als kinderen door de doop helemaal bij de gemeente horen, waarom delen ze dan niet in het eten en drinken van brood en wijn/druivensap?

Nog voordat ik antwoorden had, werd ik beroepen naar een gemeente waar kinderen niet deelnemen aan het avondmaal, maar wel een zegen mogen ontvangen. Waar steeds minder tieners belijdenis van hun geloof afleggen.

Andere praktijken roepen vragen op maar ook zonder die ervaringen lijkt het me goed om over dit thema na te denken. Gereformeerd predikant zijn betekent voor mij dat ik met de Bijbel in de hand vragen mag stellen over van alles en nog wat. Het is fijn om dat samen met anderen te doen en zo samen te zoeken naar de leiding van de heilige Geest in ons leven. Een mooie uitdaging!

Stappenplan voor bezinning

1. Gesprek

Hoe leeft dit thema bij kinderen, ouders, tieners, jongeren en andere gemeenteleden? Ga erover in gesprek en neem dit mee in de bezinning!

2. Studie

Laat een aantal mensen zich diepgaand in het thema verdiepen en hun bevindingen delen met elkaar en met de gemeente.

3. Bezinning in de gemeente

Stimuleer gemeentebrede bezinning over dit thema en moedig mensen aan om met een open blik naar het thema te kijken en oprecht naar elkaar te luisteren. Hou elkaar hierbij steeds voor ogen dat eenheid in Christus iets anders is dan één van mening zijn.

Tip: Kerkpunt biedt materialen voor bezinning in de gemeente.

4. Richtingbepaling

Verzamel input vanuit de eerdere stappen en bepaal als leiding een voorlopige richting.

5. Gesprek

Bespreek de voorgenomen richting met alle generaties in de gemeente en vraag om feedback. Het is belangrijk om dit in kleine groepen te doen zodat iedereen zijn inbreng heeft en niet alleen degenen met het meeste lef of aanzien. Geef aandacht aan eventuele weerstand en vraag jezelf af hoe je de wijsheid van de minderheid kunt gebruiken om de denkrichting van de meerderheid aan te scherpen.

6. Begeleide invoering

Als je de manier van avondmaal vieren wilt aanpassen, maak dan een plan. Wat heeft de gemeente nodig om de veranderingen mee te maken (denk aan tact, geestelijke leiding en gebed)?

In gesprek

- Wat motiveert jou om over de plek van kinderen en jongeren bij het avondmaal na te denken?
- Welke geluiden vind jij belangrijk om mee te nemen in je bezinning?
- Wat is ervoor nodig om samen een opbouwend bezinningsproces in te gaan (opbouwend voor alle generaties)?

**Waar waren
de kinderen
vroeger?**

Historische ontwikkelingen

Als het goed is heeft de Bijbel voor ons meer gewicht dan de geschiedenis en traditie. Maar je verdiepen in de geschiedenis van kinderen aan het avondmaal kan je dichterbij de Bijbel brengen. Wat de oudste historische bronnen zeggen over kinderen aan het avondmaal in de vroege kerk geeft een indruk van wat de Nieuwtestamentische kerk gewend was. Vanuit het verleden horen we bovendien hoe onze geloofsgenoten voor ons de Bijbel op dit punt verstonden. En meer dan eens ontdekken we dat niet alleen de Bijbel onze eigen traditie en gewoonte heeft vormgegeven.

De vroege kerk

Er is, kort gezegd, geen expliciete uitspraak van voor het jaar 250 bekend over kinderen aan het avondmaal. Historische bronnen uit die eerste periode maken wel aannemelijk dat kinderen het avondmaal ontvingen. In beschrijvingen van de doop volgt namelijk vrijwel altijd direct het avondmaal. Dat kinderen weggehouden werden bij het avondmaal lijkt ook onwaarschijnlijk omdat het avondmaal zeer regelmatig en als echte maaltijd gevierd werd. Het is verder duidelijk dat kinderen een plek in de kerk hadden. En bovendien wordt benadrukt dat allen het avondmaal vieren.

Vanaf 251

Vanaf het jaar 251 vinden we explicietere uitspraken. Daaruit blijkt dat men geen andere traditie en praktijk kent dan kindercommunie. Die bestaande praktijk wordt vaak verbonden met Jezus' uitspraak: "als u het lichaam van de Mensenzoon niet eet en zijn bloed niet drinkt, hebt u geen leven in u" (Joh. 6:53). Het sacrament is even noodzakelijk als de genade waarvan ze teken is. Deelname van kinderen heeft het gewicht van een goddelijke opdracht. En vanaf het jaar 495 ook van een pauselijk gebod. Daarbij ontvangen al deze eeuwen ook gedoopte zuigelingen het sacrament.

Middeleeuwen

Kindercommunie blijft de wijdverbreide praktijk tot ongeveer het jaar 1215. Er zijn verschillende ontwikkelingen die maken dat de jongste kinderen in relatief korte tijd hun plek aan de tafel kwijtraken. Maar het meest doorslaggevend lijkt de groeiende overtuiging dat – simpel gezegd – brood en wijn letterlijk lichaam en bloed van Christus zijn. Daardoor ontstaat een grote angst en huiver voor deelname aan het avondmaal, zeker van zieken en kinderen. Na een uitspraak van een concilie in 1215 wordt de 'leeftijd van het onderscheid' de ondergrens voor deelname. Concreet worden daarbij leeftijden tussen de 7 en 14 jaar voorgesteld. Gaandeweg is daarnaast ook kennis van de Apostolische Geloofsbelijdenis, het Onze Vader, de Tien Geboden en het Ave Maria vereist. Het is goed om te beseffen dat de Oosters-Orthodoxe kerk ondertussen tot op de dag van vandaag vasthoudt aan de oude traditie van zuigelingencommunie.

Reformatie

Met de Reformatie verandert er voor de kinderen niet zoveel. De Reformatoren nemen wel afstand van de opvatting dat brood en wijn letterlijk lichaam en bloed van Christus zijn. Maar ze erven de angst en huiver rondom het avondmaal. Die vindt een nieuwe grond en voedingsbodem in een huiver-wekkende manier van lezen van 1 Korintiërs 11. Eigenlijk is de confirmatie ook een rooms-katholieke erfenis, al krijgt die meer het karakter van een belijdenis. De vereiste kennis blijft vrijwel onveranderd (het Ave Maria valt wel af). In het begin zijn de leeftijdsgrenzen identiek 'namelijk variërend tussen de 7 (Luther) en 14 jaar (Gereformeerden in Londen) of daar tussenin rond het 10e jaar (Calvin).

Tegengeluiden

In het Westen zijn na het verdwijnen van de jongste kinderen van het avondmaal al snel tegenbewegingen en tegengeluiden te horen. De Hussieten, voorlopers van de Reformatie, verwelkomen kleine kinderen opnieuw aan het avondmaal. Gelijkheid van kind en volwassene voor God en het gemeenschappelijk karakter van het avondmaal spelen daarbij een rol. De Reformator Wolfgang Musculus pleit ook voor hun deelname aan het avondmaal. Hun plek aan het Pesachmaal en een zorgvuldige uitleg van 1 Korintiërs 11 overtuigen hem. In Groot-Brittannië klinken pleidooien voor het opnieuw toelaten van kinderen, deels uitgedaagd door tegenstanders van de kinderdoop.

Leeftijdsgrens omhoog

Maar tot ongeveer de Tweede Wereldoorlog schuift de minimumleeftijdsgrens voor deelname aan het avondmaal bij protestanten vooral omhoog. Nog vrij lang is het gewoon om de tweede helft van de tienertijd het avondmaal te vieren. Het lijkt erop dat die leeftijd in de 19e eeuw nog verder omhoogschuift naar wat wij een volwassen leeftijd zouden noemen. Opvallend is dat theologische argumenten en sentimenten daarin lang niet altijd de hoofdrol spelen. Kinderarbeid bijvoorbeeld is reden om kinderen zo snel mogelijk catechisatie af te laten ronden, maar ook om catechese rustiger aan te doen. Wetgeving, overgehouden aan de Franse overheersing, belemmert catechese op school en werkt zo uitstel van eerste deelname in de hand. En zo zijn er meer voorbeelden te noemen.

Na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog zie je in verschillende Westerse landen gereformeerde en andere protestantse kerken het gesprek aangaan over kinderen aan het avondmaal en de eerste pioniers die kinderen ook daadwerkelijk verwelkomen. Bijzonder is dat in Nederland in 1961 het eerste kind aan het avondmaal verschijnt in de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt van Rijsbergen. Ook in Nederland markeert dat het begin van een groeiend aantal protestantse kerken die kinderen weer terug laten komen aan het avondmaal waar ze zo lang thuis waren geweest.

[Peter Sinia](#)

Interview met Joshua, 12 jaar

‘Waarom vieren we avondmaal volgens jou?’

‘Dat doen we omdat de Here Jezus voor onze zonden overleden is. Het betekent voor mijzelf niet zo heel veel dat er avondmaal wordt gevierd omdat ik geen brood of wijn mag, maar ik vind het wel mooi dat we een zegen krijgen. Dan kan ik in elk geval mee naar voren lopen. Bij ons mag iedereen die belijdenis heeft gedaan meedoen aan het avondmaal. Ik vind dat wel prima want sommige kinderen weten ook nog niet helemaal wie God is. En kinderen mogen ook geen wijn drinken want dat is niet goed voor je hersenen’.

‘Zie je ernaar uit om het avondmaal te mogen meevieren?’

‘Het lijkt mij heel mooi om ook het brood en de wijn te proeven.’

Kinderen en Pesach

Pesach is het feest van het voorbijgaan van God aan de huizen van Israël: hun eerstgeborenen zouden leven, die van Egypte niet. Het feest markeert de laatste plaag die over Egypte kwam en de uittocht uit Egypte. Het is het bevrijdingsfeest van Israël en kinderen vierden dit mee (Ex. 12:3, 4, 26; 13:8-14). Het was een familiefeest (Ex. 12:21). Kinderen stelden vragen en daarop werd onderwijs gegeven.

Uit de woorden van 12:27 blijkt dat dit onderwijs werd gegeven in de wij-vorm: *Wij brengen de HEER een pesachoffer omdat Hij de huizen van de Israëlieten voorbij is gegaan (...) ons heeft Hij gespaard*. In Exodus 13:14 en in Deuteronomium 6:20 staat eenzelfde formulering: *'Wanneer uw kinderen u later vragen: ...'*, dan volgt een wij-antwoord. Door dit onderwijs worden de kinderen opgenomen in het wij van het verbondsvolk. Het verhaal van ooit wordt hun verhaal. Het is een verhaal van de gemeenschap.

Maar het is niet alleen het gesproken onderwijs waardoor de kinderen zich het verhaal van Israël tot hun verhaal maakten.

Deuteronomium 16:3 legt uit waarom meedoen aan de viering zo belangrijk is: *'opdat gij gedenkt aan den dag van uw uittrekken uit Egypteland, al de dagen uws levens.'* (SV) Gedenken doe je door het ongedesemde brood te eten, niet alleen door ernaar te kijken of erover te horen.

Dit is het beeld dat we krijgen bij de oudtestamentische voorloper van het avondmaal: de kinderen doen mee met de viering. Het eten van ongedesemd brood is een onmisbaar onderdeel van gedenken van de uittocht. Het onderwijs aan tafel en het meedoen met de viering zijn erop gericht dat het kind opgaat in het wij van het volk.

Ik snap eigenlijk niet waarom ik geen avondmaal mag vieren. De juf zegt toch ook altijd: 'Jij doet mee, is oké!'

– Minke, 8 jaar

In gesprek

- › Wat heeft jou verrast in de historische ontwikkelingen rond het avondmaal?
- › Welke waarde heeft de geschiedenis voor jouw denken hierover?
- › Hoe zou de avondmaalsviering eruitzien als we het meer zouden vieren zoals Pesach?
- › Welke betekenis heeft de Pesachviering voor jouw visie op het avondmaal en de plek van kinderen en jongeren daarin?
- › Wanneer klinkt in jullie gemeente het wij van het verbondsvolk? Wat ervaren de kinderen en jongeren hiervan?

A group of young people are seated at a long table in an outdoor restaurant setting. They are eating and drinking, with several glasses of beer visible on the table. The atmosphere is casual and social. The background shows a wooden structure and a red wall.

**Wanneer mag
je mee-eten?**

Bekende voorwaarden

Wanneer mag je avondmaal vieren? Het antwoord op deze vraag lijkt heel simpel: wanneer je belijdenis hebt gedaan. Maar in de praktijk zijn er veel meer zaken die meespelen. In dit artikel geven we een overzicht van alle bekende voorwaarden die een rol spelen bij de vraag wanneer je avondmaal mag vieren.

In de gemeente

Allereerst is het avondmaal door Christus gegeven aan een groep mensen die uiteindelijk zijn gemeente (de kerk) zou vormen – dus niet aan twaalf individuele apostelen. De Here Jezus zei zelf: 'Want waar twee of drie mensen in mijn naam samen zijn, ben Ik in hun midden' (Mat. 18:20). Het is dus heel vreemd om in je eentje avondmaal te vieren. Want door het avondmaal word je niet alleen verenigd met Christus, maar worden we ook door zijn Geest verbonden met elkaar, door samen dezelfde maaltijd te gebruiken.

Verbondsmaaltijd

Het avondmaal kun je zien als een verbondsmaaltijd. Niet in letterlijke zin, want het verbond is al gesloten, maar als een maaltijd waarin het verbond wordt bevestigd aan de gelovigen. Net zoals de Israëlieten jaarlijks Pesach vierden om de bevrijding uit de slavernij te gedenken, zo viert de gemeente de verlossing van de zonden en het nieuwe leven dankzij Christus. Allen die deelgenoot zijn van het verbond zijn welkom aan de tafel van de Heer.

Doop

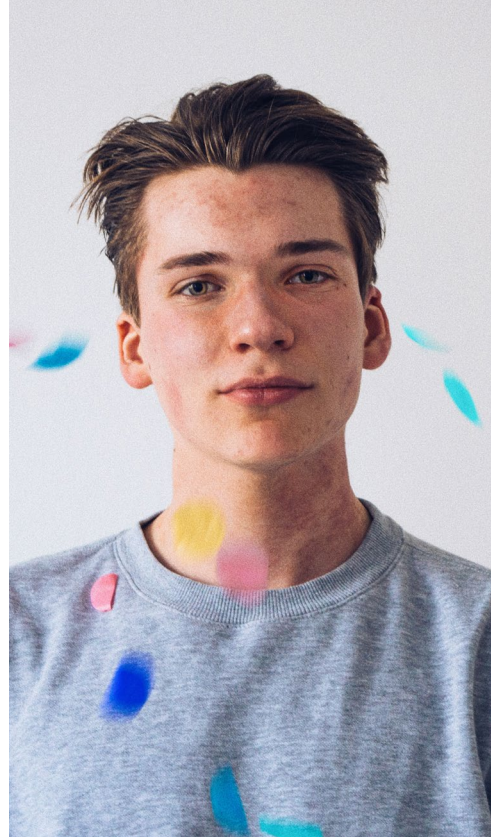
Hoe word je deel van Gods verbond? Dat gebeurt door de doop. In het geval van kinderen van gelovige ouders leert de kerk zelfs dat de ongedoopte kinderen al bij het verbond horen. Dat lees je terug in de eerste doopvraag: 'erkent u dat uw kind zondig en schuldig ter wereld is gekomen, en *dat het toch in Christus voor God heilig is en daarom als lid van zijn gemeente gedoopt behoort te zijn?*' Ook de kinderen van de gelovigen horen dus bij Gods verbond, net als in het Oude Testament de kinderen er ook helemaal bij hoorden.

Geloof

Wanneer volwassenen tot geloof komen, kunnen ook zij gedoopt worden. Ze worden dan als volwassene opgenomen in Gods verbond. Om te bepalen of iemand gedoopt kan worden, onderzoekt de kerkenraad eerst of iemand ook persoonlijk gelooft en zijn/haar redding alleen van God verwacht. Na openbare geloofsbelijdenis mag deze volwassene gedoopt worden en op die manier ingelijfd worden in Gods verbond.

Openbare Geloofsbelijdenis

Al vanaf de vroege kerk worden er kleine kinderen gedoopt. Zoals gezegd zijn zij volledig deel van Gods verbond (ook als dooplid). Desondanks mogen ze nog niet deelnemen aan het avondmaal: want wie als kind gedoopt is, moet eerst nog openbare belijdenis doen. Deze extra voorwaarde is ontstaan in de loop van de kerkgeschiedenis, opnieuw om allerlei uitwassen te voorkomen. Maar het is de vraag in hoeverre deze extra voorwaarde noodzakelijk is.

De betekenis van het avondmaal dringt niet tot mij door – Hidde, 16 jaar

Beseffen waar het om gaat

Een belangrijk argument om de openbare geloofsbelijdenis als voorwaarde te hanteren, is de tekst: '...want wie eet en drinkt maar niet beseft dat het om het lichaam van de Heer gaat, roept zijn veroordeling over zich af' (1 Kor. 11:29). Als je deze tekst leest zonder de rest van het hoofdstuk te kennen, zou je kunnen denken dat je eerst de betekenis van het avondmaal moet kunnen uitleggen voordat je het mag vieren.

Maar zouden de twaalf discipelen echt begrepen hebben wat Jezus zei toen Hij het avondmaal instelde? Denk ook aan mensen met een verstandelijke beperking: viert uiteindelijk niet iedereen avondmaal op zijn/haar eigen niveau?

Zelfbeproeving

Jezelf kunnen beproeven is een andere belangrijke reden om openbare geloofsbelijdenis als voorwaarde te stellen. Echter, in de tijd van Paulus bestond er nog helemaal geen openbare geloofsbelijdenis. Het is eerder waarschijnlijk dat het avondmaal in Korinte werd gevierd door allen die gedoopt waren, dus kinderen inclusief. De zelfbeproeving waar Paulus over schrijft gaat daarom niet zozeer over de vraag of iemand wel voldoende gelooft, maar of je levensstijl ook past bij het geloof dat je belijdt. De vraag is dus niet: geloof ik wel goed genoeg om avondmaal te kunnen vieren, maar: zoek ik mijn redding in Christus alleen en past mijn leven bij de weg die Hij mij wijst?

Dit alles overziend ontstaat bij mij de vraag in hoeverre de openbare geloofsbelijdenis voor gedoopte kinderen als noodzakelijke voorwaarde gesteld moet worden voor deelname aan het avondmaal. Deze kinderen zijn namelijk opgenomen in het verbond en volledig onderdeel van het lichaam van Christus. Het sacrament van de doop mochten deze kinderen al ontvangen vanwege het geloof van hun ouders. Waarom hen dan het andere sacrament ontnemen als zij in Christus geloven en hun levensstijl past bij de weg die de Heer hen wijst?

[Jasper Bosman](#)

Ik vind het avondmaal leuk en belangrijk, want je bent als kerk samen en laat zo zien dat je allemaal aan God denkt

– Thije, 9 jaar

Op waardige wijze

Als een gemeente avondmaal viert, wordt 1 Korintiërs 11:17-34 vaak gelezen. In vers 27 staan waarschuwendende woorden. *'Daarom maakt iemand die op onwaardige wijze van het brood eet en uit de beker van de Heer drinkt, zich schuldig tegenover het lichaam en het bloed van de Heer.'* Maar wanneer eet of drink je onwaardig?

De aanleiding voor de waarschuwing van Paulus waren meningsverschillen en misstanden. We weten niet wat er precies aan de hand was. Waarschijnlijk was het zo dat er (wekelijks) maaltijden waren aan het einde van de werkdag. De zondag was in die tijd namelijk nog een gewone werkdag. Rijk en arm deelden samen van het eten dat door de rijken was meegebracht, en tijdens deze gezamenlijke 'liefdemaaltijd' werd waarschijnlijk het avondmaal gevierd.

Tot zover is er niets aan de hand. Maar als Paulus hoort dat de rijken al dronken zijn voordat de armen hun dagelijkse werk hebben afgerond en aan tafel kunnen (vers 21), ontsteekt hij in woede. Op deze manier wordt het evangelie ('je naaste liefhebben als jezelf') geweld aangedaan. Op deze manier wordt *het lichaam van Christus*, de gemeente, niet gerespecteerd, omdat de armen niet gezien en geholpen worden (ook in vers 30 wijst Paulus erop dat er veel zieken zijn in de gemeente, waarschijnlijk omdat ze geen praktische hulp ontvangen).

Onwaardig avondmaal vieren is dus in de eerste plaats ongastvrij zijn. Als je je bij de maaltijd van de Here afsluit voor je medemens, sluit je je af voor Jezus. Deze tekst is niet bedoeld om mensen buiten te sluiten, zoals dat in de praktijk wel veel is gebeurd en nog gebeurt. De tekst wijst ons op de ernst van het avondmaal en roept ons juist op om een eenheid te vormen als lichaam van Christus.

Geloven met je zintuigen

Onze hersenen maken overuren in de kerk. Maar we zijn geen zwevende ziel of alleen een hersenpan. We hebben een lichaam, een lijf dat een geheel vormt met ons denken en gevoel. Liefde zonder aanraking, kun je je dat voorstellen? Of taart eten zonder die te proeven? Zo is het ook met geestelijk voedsel: het komt via onze zintuigen het hart binnen. Het avondmaal is een van de weinige onderdelen van ons kerk-zijn waarin alle zintuigen aan bod komen. Daar kunnen we Gods goedheid horen, zien, ruiken, voelen en proeven.

Zintuigen in de Bijbel

Jezus weet dat mensen meer zijn dan een hart met oren. Daarom smeert Hij modder op de ogen van een blinde, raakt Hij melaatsen aan, geeft Hij duizenden mensen te eten, wijst Hij lelies en vogels aan, laat Hij zich zalven met geurige olie en breekt Hij het brood met zijn vrienden. Ook in het Oude Testament zie je het belang van de zintuigen.

Als er iets bijzonders gebeurt wordt er een altaar opgericht om te zien, tasten, ruiken en proeven. Bij de Pesachviering heeft elk onderdeel van de maaltijd een symbolische betekenis. De smaak brengt de boodschap over. De tabernakel wordt aangekleed met mooie stoffen om te strelen, er zijn kandelaars waarvan je de warmte kunt voelen, wierook om te ruiken en prachtige versieringen om naar te kijken. Men plaatst stenen in de Jordaan als een zichtbare en tastbare herinnering aan Gods handelen.

**Ik vind het lekker brood en ik denk aan
Jezus – Naomi, 8 jaar**

De zintuigen van kinderen en jongeren

Voor de ontwikkeling van kinderen zijn de zintuigen cruciaal. De zintuigen gaan vooraf aan begrip. Voordat een kind weet wat liefde is, voelt het zich geliefd door een aanraking. Voordat het begrijpt wat zoet, zout of bitter betekent, geniet het van de smaak van een fruithapje. Voordat het zijn gevoelens in woorden kan uiten, klapt het in zijn handen van enthousiasme. Voor tieners en jongeren is lichamelijke ook belangrijk. Stoeien, het wisselen van outfits, dansen, een boks of een arm om je heen... het zijn allemaal uitingen van het lichaam die voor hen van waarde zijn. Hun zintuigen staan op scherp. Dat creëert kansen voor de kerk. Laten we leren om net als in de Bijbel geloven te koppelen aan de zintuigen. Het avondmaal kan daarin een rol spelen. Je staat op en loopt naar voren, je voelt de nabijheid van degene die naast je zit, je ziet hoe het brood gebroken wordt en je ruikt en proeft de wijn of druivensap.

Eerst begrijpen en dan proeven?

Wij zijn gewend om eerst een lang formulier te lezen en uitleg te krijgen voordat het tijd is om te proeven. Daaruit zou je kunnen opmaken dat begrip een voorwaarde is om het avondmaal mee te vieren. Moet je de betekenis niet eerst begrijpen voordat je mag mee-eten? En kunnen kinderen dat wel? In de Bijbel zie je twee bewegingen: soms is er eerst uitleg en begrip nodig en daarna komt de handeling.

Zoals bij het manna uit de hemel (eerst gaf God uitleg en daarna mochten ze het ontvangen en verzamelen) en bij de Emmaüsgangers (eerst gaf Jezus uitleg over zijn lijden en daarna brak Hij het brood met hen). Maar het gebeurt ook andersom. Bij de Pesachmaaltijd eten de kinderen mee en daarom zegt Mozes tegen hun ouders: *Als je kinderen vragen wat dit betekent dan vertel je hun...* Eerst eten dus, en daarna uitleg. Ook de discipelen die tijdens het laatste avondmaal Jezus' instellingswoorden horen en het brood uit zijn handen ontvangen, begrijpen waarschijnlijk niet welke diepe betekenis dit heeft. Jezus is dan immers nog niet gestorven en opgestaan. Ook bij hen komt het begrip pas later.

Kinderlijk geloof

Ik denk dat het ook zo kan gaan bij kinderen, tieners en jongeren: ze zien, voelen en proeven en gaan daarna vragen stellen. Hun geloof ontwikkelt zich juist door hun zintuigen te gebruiken. De lichamelijke handeling is een stimulans voor hun geloofsontwikkeling en hun zoektocht naar antwoorden. Of ze hebben al iets begrepen van de grote liefde van God en willen hun geloof in Hem ook met hun zintuigen uiten. Ze verlangen ernaar om in het vieren van het avondmaal te belijden wie Jezus voor hen is, hoe kinderlijk dat Godsbeeld ook kan zijn. Juist die eenvoud kan voor de volwassenen aan tafel met al hun kennis en begrip nog wel eens een prachtig voorbeeld zijn!

Ingrid Plantinga

Gedenken: vroeger wordt nu

Op school hebben ze het er vaak over. En in de buurt komt ze leeftijdsgenootjes tegen uit Oekraïne. Oorlog, vaders die niet thuis zijn. Haar nieuwe vriendinnen laten merken dat ze verdrietig zijn. En ook bang. Ze moet eraan denken nu ze in haar woonplaats met vader en moeder mee is gegaan naar de dodenherdenking. 20.00 uur begint het. Haar ouders hebben de oorlog niet meegemaakt. Haar opa's en oma's wel. Eén opa leeft nog en die vertelt er nog geregeld over. Als hij vertelt, ziet ze vanzelf de beelden van het nieuws over Oekraïne: kapotte huizen, geen water, en zoveel doden...

Elk jaar gaat ze met papa en mama mee. Ze hebben alle drie een steentje bij zich. Bij de plek van de herdenking staan al veel mensen.

Sommigen zijn al heel oud, er zijn ook ouders met hun kinderen op hun nek, zodat de kinderen het goed kunnen zien. Ineens is het 20.00 uur. Het wordt nog stiller. Er is geen muziek. Alleen de vogels in de lucht hoort ze. Zoveel mensen doodstil. Ze heeft zelf de oorlog natuurlijk niet meegemaakt. Maar ze voelt het: zoveel doden. Het is wat beklemmend en het is ook mooi. Bijna eerbiedig. Blij is ze als het Wilhelmus wordt ingezet. Ze kent de woorden niet zo goed, maar ze voelt heel goed dat dit wat anders is dan vooraf aan een voetbalwedstrijd of als Max Verstappen een Grand Prix gewonnen heeft.

Dan komen de mensen in beweging. Voor het monument staan de meesten even stil. Ze lijken zachtjes te bidden. Papa en mama leggen een steentje. Zij doet dat ook. Uit liefde en respect voor iedereen die zijn leven gaf in de oorlog. Papa slaat een arm om haar heen. Hij huilt. Dat doet hij elk jaar.

In gesprek

- Welke voorwaarden zijn er in jullie gemeente om het avondmaal mee te vieren? Welke vind jij belangrijk en welke zou jij willen heroverwegen?
- Hoe zou het avondmaal zonder voorwaarden eruit zien? En als de voorwaarden voor volwassenen en kinderen zouden verschillen?
- Stel je eens voor dat je uitleg krijgt over het avondmaal, het formulier hoort, mensen ziet aangaan en zelf toeschouwer blijft. Wat doet dat met je? Hoe belangrijk is het daadwerkelijke proeven voor jou?
- Hoeveel waarde hecht jij aan de zintuigen als het gaat om geloven?
- Welke rol spelen de zintuigen in jullie kinder- en jongerenwerk?

Hoe vier je met
jong en oud?

Als het avondmaal weer een maaltijd wordt

In de tijd van het Nieuwe Testament en lange tijd daarna was het avondmaal een echte maaltijd. Net zoals het laatste avondmaal en al die maaltijden die als een rode draad door het leven van Jezus lopen. Waarschijnlijk begon de maaltijd met het breken van het brood en eindigde die met de dankzegging over de beker. In onze beleving een avondmaalsviering onderbroken door een gewone maaltijd of liefdesmaaltijd. Maar in die tijd waarschijnlijk een vanzelfsprekend geheel.

Die maaltijd verdween begin tweede eeuw. De tafel werd een altaar. De maaltijd werd een hap en een slok. Eerst was de maaltijd een symbool. Nu bleef een ritueel over dat niet meer dan een symbool van een maaltijd was. Was dat omdat de kerk langzaam haar Joodse karakter verloor? Was dat omdat de diensten verschoven naar de zondagochtend waar zo'n avondmaaltijd niet paste? Het lijkt in ieder geval onwaarschijnlijk dat dit met ruim een eeuw vertraging de reactie was op Paulus' opmerking: *Wie honger heeft kan beter thuis eten* (1 Kor. 11:34). Het verdwijnen van de maaltijd op tafel leidde niet gelijk tot het verdwijnen van de kinderen aan die tafel. Maar het zal hun latere verdwijning wel makkelijker gemaakt hebben.

Wat zou het betekenen als het avondmaal weer een maaltijd werd? Dat Paasontbijt, dat Kerstdiner, die soepzondagen of gemeentelunches die we toch al organiseerden nu samengesmolten met de viering van het avondmaal? Aan een echte maaltijd is het makkelijker te bevatten wat Jezus met een echte maaltijd wilde duidelijk maken. We zouden het avondmaal o.a. veel meer met al onze zintuigen beleven. Zoals God het bedoeld heeft. En dat is een zegen voor jong en oud. Bij een gezamenlijke maaltijd komt de eenheid van de gemeenschap meer tot haar recht. Kinderen zijn deel van die gemeenschap. En wij zouden niet de eerste kerkgemeenschap zijn die dat juist bij zo'n gezamenlijke maaltijd gaat beseffen. Rondom een echte maaltijd kan jong en oud uit de gemeente ook meer betrokken worden.

Het jongetje dat zijn vijf broden en twee vissen meebrengt. De Griekse weduwe die haar oude familierecept kookt. Aan een echte maaltijd valt ook wat te delen. Welvarende gemeenteleden, die van Jezus geleerd hebben om te offeren, delen met de arme geloofsgenoot waarop, anders dan in Korinte, netjes gewacht is. Er wordt wat bewaard om te delen met die andere Griekse weduwe die te oud is om te komen en misschien te arm is om zelf haar familierecept te koken.

Laat je als kerkgemeenschap uitdagen om het te proberen. The proof of the pudding is in the eating!

Het avondmaal is mooi bedoeld, maar in de kerk gereduceerd tot een abstract ritueel dat weinig meer met vieren te maken heeft

– Arjan, 47 jaar

Een geamputeerd lichaam

Samen één

Als kerk vormen we een gemeenschap met jong en oud. Wanneer er een baby wordt gedoopt zeggen we dat het kindje er helemaal bij hoort en wordt ingelijfd in het lichaam van Christus. De ouders van de kinderen belijden vooraf aan de doop van hun kind hun geloof. Omdat dat niet alleen van deze ouders, maar van alle ouders wordt gevraagd bij de doop van elk kind, is er sprake van het geloof van de gemeente. Nieuwe dopelingen worden ingelijfd in de gemeente van Christus, waarbij het geloof van de ouders of breder gezegd, van de gemeente, dragend is. Dat laatste komt nog weer tot uiting in de opwekking aan de hele gemeente als verantwoordelijke voor de dopeling: iedereen is geroepen waar mogelijk te zorgen voor de kinderen van de kerk.

Gedragen door geloof

Maar zelfs zo zeggen we het nog niet sterk genoeg. Het belang van de gemeenschap voor liturgie en avondmaal is gelegen in de heilige Geest. In Hem worden we ondergedompeld (1 Korintiërs 12:13). Hij is degene die ons tot één lichaam maakt en ons met Christus verbindt. Je kunt dus goed zeggen, dat wie de Geest van de doop respecteert en in die Geest gelooft, zich voortdurend bekommeren moet om de kinderen van de kerk.

Het geloof van de kerk is maar niet iets abstracts, het is dat wat resoneert in het hart van de gelovigen. Op basis van hun geloof krijgen de kinderen hun plek in de gemeente. Al doende leren ze hun God kennen. Ze zingen mee, ze belijden mee, ze luisteren naar de wet, ze belijden hun zonden en vieren de vergeving, ze lezen mee, ze geven in de collecte, ze beamen votum en zegen. Niet dat ze dat allemaal meteen begrijpen. Het is een groeiproces waarin we steeds zeggen: ze doen mee, gedragen door het geloof van de gemeenschap onder de zegen van de Geest. Zo doen we dat al eeuwen.

Ik vind het mooi om het avondmaal gewoon met iedereen te kunnen vieren –

Betsy, 48 jaar

Persoonlijk geloof als voorwaarde?

Behalve bij de viering van het avondmaal. Dat is dan iets waarbij persoonlijk geloof voorwaarde is om te mogen meevieren. Dat heeft z'n wortels in het verstaan van de woorden van Paulus in 1 Korintiërs 11:27-29. Maar steeds meer mensen raken ervan overtuigd dat deze verzen niet kunnen worden gebruikt om kinderen van de tafel van de Heer te weren. Vraagt de doop geen persoonlijk geloof? Zeker wel. Toch zien we bij de bediening van de doop geen reden om de kinderen de doop te onthouden. Omdat het geloof van ouders en een belijdende gemeente de kinderen in genade draagt. Geloof doet ertoe en je mag er stevig op worden aangesproken, zoals Paulus dat doet in 1 Korintiërs 11:27-29. Maar waarom zou dat bij het avondmaal anders functioneren dan bij de doop?

Kinderen horen erbij

Laten we eens kijken naar de gevolgen van hoe het nu gaat. Gedoopte kinderen van de kerk zijn deel van het lichaam van Christus. Als nu dat lichaam door de Heer wordt uitgenodigd om te komen eten en drinken uit zijn hand, en een deel van dat lichaam wordt door een ander deel van dat lichaam dat voedsel ontzegt, dan kan het dus niet anders dan dat een deel van het lichaam ondervoed raakt. De voedende kracht van de maaltijd wordt hen niet gegund.

Het is alsof het lichaam zich aan tafel amputeert: een deel mag immers niet meedoen. Wie vervolgens zegt: 'In de ouders en de andere belijdende leden die aangaan zijn de kinderen begrepen. Daarom hoeven ze niet aan te gaan, maar ze horen er wel bij.', die zegt in mijn ogen iets waars en iets raars. Want bij de doop is dat juist reden om ze deel te geven aan Gods genade door te dopen. Dat is wat waar is: ze horen erbij, ze zijn deel van de gemeenschap. Maar bij het avondmaal wordt hen op basis van dezelfde redenering (in de ouders zijn de kinderen begrepen) de gemeenschap met het lichaam van Christus en met Christus zelf onthouden. Dat vind ik raar.

Ik ben ervan overtuigd dat de praktijk van de gemeente die kinderen doopt, roept om deelname van de kinderen aan het avondmaal. Genade is iets waarin de kinderen van de kerk worden geboren. Het is niet iets wat je bij de doop uitdeelt en bij het avondmaal bij je kunt houden. God deelt uit om het te laten uitdelen door de gemeenschap.

Robert Roth

Het avondmaals-formulier

Als kind kon ik de tekst van sommige formulieren wel dromen. *'Dit leert ons de onderdompeling in en de besprenkeling met het water'* stond er in het doopformulier. Wát er stond, begreep ik soms maar half. Zo herinner ik me nog het moment dat ik ontdekte dat het werkwoord 'inleren' helemaal niet bestaat, maar dat het woordje 'in' verwijst naar het water verderop in de zin. Jarenlang gehoord, maar nooit de betekenis goed begrepen.

Een andere ervaring is dat een formulier kan afleiden van de viering zelf: door een veelheid aan woorden wordt je aandacht afgeleid en ervaar je niet meer de viering van het sacrament, maar vooral het onderwijs over de betekenis ervan. Door de waterval van woorden blijf je hangen in je gedachten (hoofd), terwijl je juist wordt uitgenodigd om je lichaam en zintuigen te gebruiken: zien, horen, ruiken, proeven en voelen. Een goed formulier is daarom (ook) een *vierend* formulier.

Toch is een formulier nooit het doel, maar slechts een middel. Sommige formulieren zijn al geschreven in de tijd van de Reformatie om jong en oud uitleg te geven over de betekenis en het doel van doop en avondmaal. Want zonder onderwijs verdwijnt kennis en loop je het gevaar dat de inhoud langzamerhand verwatert en verdwijnt.

Daarom is het een goede zaak dat de bestaande formulieren steeds opnieuw worden hertaald in begrijpelijk Nederlands. Ook waardevol is de uitbreiding van het aantal bestaande formulieren of het in eigen woorden uitleggen. Daardoor moet je opletten wat er wordt gezegd en kan de inhoud van het onderwijs op een nieuwe manier bij je binnenkomen. Tegelijk blijven vaste formuleringen waarde houden: die zijn makkelijker te onthouden en geven houvast als je het zelf even niet meer weet!

Ook al zou het mogen, dan zou ik nog geen avondmaal willen vieren. Iedereen zit naar je te kijken als je naar voren loopt en daar zit. Zo awkward!

– Laura, 14 jaar

Avondmaal in verschillende vormen

Waar	Zoals ooit ...	Zoals nu ...	En de kinderen dan ...
Aan tafel	á Lasco	Veel Nederlandse protestantse kerken	Help de kleintjes met het doorgeven van bekers en schalen als ze wel meevieren en overweeg om druivensap te schenken. Denk na over de plek van kinderen als ze niet meevieren.
Voor in de kerk	Bucer	Hongaarse zusterkerken	Overweeg om kinderen – als ze het avondmaal niet ontvangen – wel uit te nodigen om naar voren te lopen of in de kring te staan en hen als alternatief een zegen of iets anders te geven (hoewel dit misschien ervaren kan worden als doop zonder water, of als stenen voor brood).
Op de eigen plek	Zwingli	Noord-Amerikaanse zusterkerken	Als de keus om kinderen mee te laten vieren aan de ouders wordt gelaten en de een wel en de ander niet meeviert, dan kan zitten in de kerkzaal het verschil minder pijnlijk maken.

In welke houding	Zoals ooit ...	Zoals nu ...	En de kinderen dan ...
Staand	Het volk Israël bij Pesach. Het Geneve van Calvijn	Hongaarse zusterkerken	Als kinderen meevieren is het mooi hen op ooghoogte het avondmaal te bedienen.
Zittend	Jezus en zijn discipelen die aanlagen. Zwingli	Nog veel Nederlandse protestantse kerken	Als kinderen het avondmaal niet meevieren, overweeg dan in ieder geval hen aanwezig te laten zijn zodat zij hun vragen kunnen stellen.
Knielend	Luther	Lutheranen en Anglicanen	Onderschat niet hoe snel kinderen gevoel voor decorum aanleren en ons daarin tot voorbeeld kunnen zijn.

In gesprek

- Op welke momenten ervaar jij gemeenschap met kinderen, jongeren en ouderen?
- Wat mis je als de kinderen en jongeren niet meevieren met het avondmaal?
- Hoe wordt het *lichaam van Christus* zichtbaar bij het avondmaal in jullie gemeente?
- Hoe zou jij het vinden om het avondmaal weer een maaltijdkarakter te geven?
- Welke vormen van avondmaal vieren passen bij jullie gemeente en waarom?

A photograph of two women hiking on a rocky trail. The woman in the foreground is wearing a maroon sweater and black leggings, looking down at the ground. The woman in the background is wearing a grey hoodie and colorful leggings, looking forward. The trail is made of large, mossy rocks, and there are trees and a wooden fence in the background.

Eerst belijdenis
en dan
avondmaal?

'Ik moet mij altijd bewijzen'

Hoe ervaren jongeren zelf de koppeling tussen belijdenis en avondmaal? We vroegen het aan Nienke, 21 jaar.

Wanneer heb je belijdenis gedaan?

Afgelopen zomer heb ik belijdenis mogen doen van mijn geloof. Ongeveer 3 jaar geleden ben ik lid geworden van mijn huidige kerk. Zelf wilde ik graag belijdenis doen bij mijn oude gemeente. Dit omdat ik dan samen met mijn vrienden belijdenis kon doen. Helaas is dit niet gebeurd omdat ik ging verhuizen voor mijn opleiding. Daarom heb ik op een later moment in mijn nieuwe gemeente belijdenis gedaan. Als ik terugkijk was dit een betere beslissing. Ik sta nu sterker in mijn geloof en sta echt achter mijn keuze.

Waarom heb je belijdenis gedaan?

Bij de doop heeft God tegen mij gezegd: 'Jij bent mijn kind, ik houd van jou en ik zal voor je zorgen.' Toen ik belijdenis deed zei ik tegen God dat ik voor Hem kies. Hiermee laat ik zien dat ik voor God kies en belijd ik dat ik niet zonder hem kan.

Herken je dat sommige jongeren belijdenis doen als een examen ervaren? Is dat terecht?

Ik kan mij hier wel in vinden. Zelf voelt het dat ik als jongere mij altijd moet bewijzen tegenover oudere gemeenteleden over hoe ik in mijn geloof sta en hoe ik het praktiseer. Wij leven in een andere tijd en iedereen vormt zijn eigen mening en manier van geloven. Het is belangrijk om zelf actief te zoeken naar hoe ik de relatie met God vormgeef op de manier die bij mij past.

Had je eerder avondmaal willen vieren?

Ja, zeker. Dit komt omdat ik bij het vieren van het avondmaal echt goed nadenk over wat God voor mij heeft gedaan. In onze gemeente vind ik het erg mooi dat iedereen aan tafel bij de Heer mag zitten. Mensen die geen belijdenis hebben gedaan krijgen een zegen. Dat vind ik erg mooi.

Avondmaal en geloofsontwikkeling

Een van de belangrijke issues rond het vraagstuk van kinderen, jongeren en avondmaal is hoe je aankijkt tegen de openbare geloofsbelijdenis als voorwaarde om het avondmaal mee te mogen vieren. Dit heeft alles te maken met je visie op geloofsontwikkeling.

Groeicurve

Je kunt naar geloofsontwikkeling kijken als een soort groeicurve, waarbij het geloof begint op een nulpunt, in de kindertijd groeit en rond de volwassenheid zijn hoogtepunt bereikt. Geloofsonderwijs wordt gegeven in de periode voor de volwassenheid om toe te werken naar de openbare geloofsbelijdenis. Het vieren van het avondmaal is een voorrecht dat je wordt toegekend als je publiek hebt uitgesproken dat je geloof volwassen en af is.

Deze visie impliceert dat het geloof van een volwassen belijdend lid altijd groter is dan dat van een kind. Dat klopt natuurlijk wel als je kijkt naar de mate van geloofskennis. Hoe ouder, hoe meer je weet over God en de Bijbel. Maar dat geldt niet voor vertrouwen op of liefde voor God. Daarin zijn kinderen vaak juist een voorbeeld voor volwassenen.

Levenslange dynamiek

De andere manier van denken over geloofsontwikkeling is als een dynamische golfbeweging. Een beweging van hoogte- en dieptepunten die per persoon verschilt. Kinderen kunnen een groot geloof hebben, terwijl tieners vaak in een dip van twijfels zitten, een zeventienjarige loopt over van radicaliteit die hij op z'n dertigste is kwijtgeraakt in de hectiek van alledag. En zo kan de dynamische lijn zijn weg vervolgen in het leven van een gelovige.

Als je op zo'n manier naar geloven kijkt dan krijgen geloofsonderwijs en de openbare geloofsbelijdenis een andere functie. Geloofsonderwijs gaat je leven lang door omdat je geloof zich je leven lang ontwikkelt. En de openbare geloofsbelijdenis is geen eindpunt van die ontwikkeling, maar een van de markeringspunten. Belijdenis doen is geen examen waarin je getuigt van de volwassenheid van je geloof, het is het uitspreken van een voornemen om je in alle hoogte- en dieptepunten van je leven en je geloof vast te klampen aan God.

Kleine en grote stappen

Je geloof belijden is geen eenmalig gebeuren alsof je daarmee de overgang maakt van ongelof naar geloof. Je geloof belijden doe je een leven lang in grote en kleine stappen. Een kind kan zijn geloof belijden door te bidden wanneer hij verdrietig is. Het kan een stap in geloof zijn om je vrienden te vertellen dat je naar de kerk gaat. In stilte genieten van de door God gemaakte bergen is ook een belijdenis.

De openbare geloofsbelijdenis is een van de grote stappen. Een belangrijk moment om stil te staan bij wie God al die jaren voor jou geweest is. Een moment om te markeren dat je aan zijn hand door het leven gaat. Maar het is geen beginpunt van je geloof en ook geen eindpunt. Geen examen waarbij je geloof getoetst wordt. Geen prestatie. Geen norm om aan te voldoen. Het is vieren wat je ontvangen hebt. Pure genade.

Geen prestatie

Zo is het avondmaal ook geen beloning na het examen van de openbare geloofsbelijdenis. Geen afsluiting van een periode van geloofsonderwijs. Deelnemen aan de maaltijd van de Heer kan een belijdenis zijn, een roep om genade, een verlangen naar gemeenschap. Maar nooit is het een prestatie van ons mensen. Het is een geschenk dat Jezus zelf ons geeft. Het gaat ten diepste niet om wat wij geloven, voelen of denken, maar om de genade en liefde die Jezus ons wil geven als een stukje van zichzelf.

Ingrid Plantinga

Jezus en de kinderen

Wat de evangeliën over Jezus en de kinderen vertellen kan je te denken geven over kinderen aan het avondmaal.

Als je Jezus' eigen uitleg hoort dan is de wonderbaarlijke spijziging ook een teken van het avondmaal. Maar wat betekent dan die jongen met zijn vijf gerstebroden en twee vissen? (Joh. 6:9) Hij zal toch mee hebben gegeten van het brood en de vis. Zijn rol doet zelfs denken aan die van de diaken die de avondmaaltafel voorbereidt en aan de jongeren die in de vroege kerk het offertorium naar voren brachten.

Jezus zegt dat wie wordt als een kind het koninkrijk zal binnengaan (Mat. 18:3). De Hussieten verwelkomden kinderen aan het avondmaal, omdat het voor hen ondenkbaar was dat zij wel het koninkrijk van God mochten binnengaan, maar niet deelnemen aan het feestmaal van de Koning.

Maar hoe zit het dan met geloof? Als Jezus zegt dat wij moeten veranderen en worden als een kind, betekent dat dan niet dat Jezus zeker van een kind niet meer verwacht dan het geloof van een kind?

In het verhaal over de Kanaänitische vrouw, is zelfs het geloof van de moeder alleen al reden om de dochter van het figuurlijke brood te laten eten (Mat. 15:21-28). In hun gesprek is het overigens vanzelfsprekend dat kinderen brood eten. De vraag is alleen of de honden niet van de kruimels mogen eten (vgl. Marc. 7:24-30).

Rond Palmpasen, aan de vooravond van het laatste avondmaal, zijn het de kinderen die Christus onderscheiden. Tot verontwaardiging van sommige volwassenen zingen zij: 'Hosanna voor de Zoon van David!'. Maar Jezus wijst erop dat God zelf kinderen en zuigelingen deze rol geeft: *'Hebt u dan nooit gelezen: "Door de mond van kinderen en zuigelingen hebt U zich lof laten toezingen"?' (Mat. 21:14-16)*

Jezus zegt ook: 'Laat de kinderen bij Me komen, houd ze niet tegen' (Marc. 10:14). Een uitspraak die te denken geeft bij doop en avondmaal. Het lijkt er vaak op alsof Jezus bij ons is en het de vraag is of wij de kinderen ook bij Hem laten. Maar Jezus draait het om: *'Wie in mijn naam één zo'n kind ontvangt, die ontvangt Mij' (Mat. 18:5).*

Wat betekent het als kinderen naar de tafel komen en alleen een zegen krijgen? Jezus stelt niet voor niets de vraag: *'Is er iemand onder jullie die zijn kind, als het om brood vraagt, een steen zou geven? Of een slang, als het om vis vraagt?' (Mat. 7:9,10).* En zo komen we weer terug bij dat jongetje met dat brood en die vis.

In gesprek met kinderen en tieners

- Hoe ervaar jij de avondmaalsviering in jullie kerk? Wat vind je mooi, lastig of vervelend?
- Wat moet jij kunnen, weten of geloven voordat je avondmaal mag vieren, denk jij?
- Op welke sport/muziekles zit je? Hoe gaat dat eraan toe? Zou je kunnen leren voetballen, wanneer je alleen leert wat de spelregels zijn? Hoe zou je het vinden als het leren van een sport zo zou zijn? En als je alleen theorieles krijgt over hoe je je instrument moet bespelen?
- Hoe leren jullie avondmaal vieren in de kerk? Hoe werkt dat? Vergelijk dat eens met leren voetballen of met muziekles. Wat valt je op?

Verschillende blikrichtingen

Is het bijbels om kinderen en jongeren het avondmaal mee te laten vieren?

Omdat er verschillende overtuigingen leven over de vraag of kinderen en jongeren het avondmaal mee mogen vieren, hebben wij een voor- en een tegenstander gevraagd om te reageren op de stelling:

‘Het is wel/niet bijbels om kinderen en jongeren het avondmaal mee te laten vieren’

Kees de Groot en Ulbe van der Meer zijn beide predikant, hebben zich verdiept in het vraagstuk en komen beide tot een andere conclusie.

Kees de Groot: 'Naar mijn mening kan een kind zichzelf nog niet toetsen.'

Als we zoeken naar antwoord op de vraag of het wel of niet bijbels is om kinderen en jongeren het avondmaal mee te laten vieren, wil ik er eerst op wijzen dat deze vraag in de Bijbel zelf niet wordt gesteld en de Bijbel geen 'antwoordenboek' is. Wel is het zo dat in de geschiedenis van Gods kerk met name twee gedeelten uit de Bijbel ons richting wijzen.

De eerste passage is 1 Korintiërs 11:17-31. Paulus legt in zijn brief de vinger bij wantoestanden in de gemeente van Korinte. Men kwam er samen voor een maaltijd en op enig moment werd tijdens de maaltijd de dood en opstanding van Jezus met brood en wijn gevierd. De maaltijd bestond uit een buffet dat was samengesteld van wat de gemeenteleden zelf meenamen. Om te voorkomen dat de arme gemeenteleden het lekkers van de rijken op zouden eten, spraken de rijke gemeenteleden af vroeger aanwezig te zijn.

Paulus is woest over deze egoïstische houding: Als je zo lichtzinnig met het avondmaal omgaat heb je geen benul van de diepe betekenis van het avondmaal. Op die manier kun je zelfs Gods oordeel over je afroepen. Of sterker nog,

God kan zelfs de hele gemeente met zijn toorn treffen. Vanwege de misstanden aan het avondmaal zijn er bij jullie veel zieken en overlijden er veel gemeenteleden. Daarom moet iedereen zichzelf eerst toetsen alvorens hij of zij van het brood eet of uit de beker drinkt. Met andere woorden, *één rotte plek kan de hele appel aantasten*. Naar mijn mening kan een kind zichzelf nog niet toetsen. Heeft het nog te weinig onderscheidingsvermogen om de heiligheid van het avondmaal te beseffen.

De Hebreeëschrijver vertelt dat kinderen geen verstandige dingen kunnen zeggen over gerechtigheid (Hebr.5:13). Daar komt het bij het avondmaal nu juist wel op aan! Het avondmaal is een teken van Gods verbond. In het Oude Testament was de besnijdenis het teken van het verbond. Maar daar mocht het niet bij blijven. Iedereen die besneden was moest tot een persoonlijk antwoord komen. Ook het hart moest worden besneden (Deut.10:16).

In het Nieuwe Testament zijn de doop en het avondmaal de tekenen van Gods verbond. Evenals de besnijdenis vraagt ook de kinderdoop om een persoonlijk antwoord.

Het avondmaal is voor hen die tot persoonlijk geloof zijn gekomen. Jezus had honderden volgelingen, maar stelde het avondmaal in terwijl Hij met zijn twaalf speciale leerlingen aan tafel lag. Deze twaalf leefden in een bijzondere verbondenheid met hun Heer. Jezus bidt in het hogepriesterlijk gebed: *'Zij hebben mijn woorden aanvaard en weten echt dat Ik van U gekomen ben, en ze geloven dat U Mij hebt gezonden'* (Joh.17: 8). Zover zijn lang nog niet alle kinderen en jongeren.

Een ander belangrijk Schriftgedeelte is Exodus 12. Daar lezen we hoe het Pascha, als herinnering aan de bevrijding uit de slavernij in Egypte, werd ingesteld. Dit moest voortaan elk jaar in gezinsverband worden gevierd. Vanuit dit gezichtspunt zou je kunnen denken dat dus ook de kinderen het avondmaal mee moeten vieren. Voor mij is het echter de vraag of er dan niet voorbijgegaan wordt aan de veranderde betekenis die Jezus aan het Pascha heeft gegeven. Die betekenis is voor volwassenen al moeilijk te vatten, laat staan voor kinderen.

**Soms vind ik het avondmaal fijn, soms
een ritueel met heel veel chaos**

– Daret, 26 jaar

Ulbe van der Meer: 'De maaltijd van de Heer kan alleen gevierd kan worden als iedereen erbij is.'

Er was eens... een jongeman. Als hij na zijn pubertijd tussen de varkens honger lijdt, denkt hij terug aan thuis – aan vroeger: *'Zelfs de dagloners hebben daar overvloed'*, weet hij (Luc.15:17). In dat besef keert hij terug naar zijn vader. Hij vertrouwt erop dat die hem weer eten en drinken zal geven.

Veel jonge mensen laten de kerk achter zich zonder dat we hun ooit te eten en te drinken hebben gegeven aan de Maaltijd van Jezus. Het is bijbels om dat wél te doen.

Dat kinderen meededen met de Pesachviering hoeft geen betoog. Bij de instelling ervan moest *'elk gezin'* – *'rekening houdend met het aantal personen'* – een bokje eten (Ex. 12:3,4). De christenen vierden geen Pesach meer maar Avondmaal. Jezus stelt de nieuwe Eucharistie (Avondmaal) in op Pesach, in aanwezigheid van zijn twaalf apostelen. Beide gegevens duiden op continuïteit – ook wat betreft de barmhartige uitnodiging. Jezus is als de Vader: *Kom allemaal bij Mij... Ik zal jullie rust geven* (Mat. 11:28).

Paulus legt uit dat de *'maaltijd van de Heer'* alleen gevierd kan worden als iedereen erbij is (1 Kor. 11:20, 28). Hij spoort de Korintiërs aan op dat punt zichzelf te toetsen. De context maakt duidelijk waarom dat nodig was: *de Korintiërs sloten gemeenteleden van de maaltijd uit.*

Heel Paulus' brief aan de gemeente van Korinte gaat over de eenheid van de kerk. Hij noemt de gemeente 'het Lichaam van Christus' (1 Kor. 12:12 en 27). Paulus betoogt verder 'dat de leden die het zwakst lijken' in dat Lichaam juist 'het meest noodzakelijk zijn' (1 Kor. 12:22). Zo is te begrijpen waarom Paulus kritiek heeft op de vieringen in Korinte: Zij maakten zich schuldig tegenover het lichaam en bloed van de Heer (vers 27) omdat zij de zwakken bij de maaltijd oversloegen. Als wij bij de doop kinderen opnemen in het lichaam van de kerk kunnen wij alleen maar samen met hen de maaltijd vieren.

Het is vandaag belangrijk om de maaltijd niet meer zonder de kinderen te vieren. *'Wees gastvrij wanneer jullie samenkomen voor de maaltijd'*, zegt Paulus (1 Kor. 11:33). Die gastvrijheid mogen we tonen aan gasten, vreemdelingen en armen. Maar dan toch zeker aan onze eigen gedoopte kinderen. Immers: *deze kinderen zijn door de Vader geheiligd* (1 Kor. 7:14).

Wij weten niet welke keuzes onze kinderen gaan maken. Daar hebben we niet veel invloed op. Wat we wel kunnen is hun de herinnering meegeven hoe het vroeger thuis was: er was overvloed! Vader was gastvrij. Dat is de boodschap van Paulus en de stijl van Jezus.

Gesprek met ruimte voor diversiteit

De kans is groot dat in jullie gemeente niet iedereen hetzelfde denkt over de plek van kinderen en jongeren aan het avondmaal. Welk besluit de kerk hier ook over neemt, er zullen altijd mensen zijn die het er niet mee eens zijn. Hoe ga je om met die diversiteit? Hoe voorkom je polarisatie?

Achter elke overtuiging zit een verlangen. Wanneer we de mening van die ander niet begrijpen of delen, probeer elkaar dan te vinden op hartsniveau!

Leg kaartjes neer met deze verlangens:

Liefde voor het kleine/kwetsbare – Vasthouden aan de wijsheid van vroeger – Ontzag voor de heiligheid – Dankbaarheid voor de genade – Belang van begrip en kennis – Vorming van de jeugd – Trouw blijven aan de Bijbel – Vieren van mijlpalen – Gemeenschap zijn

Download de kaartjes: www.kerpunt.nl/kind-en-avondmaal/

- Kies om de beurt een kaartje en vertel over jouw verlangen. Luister naar elkaar zonder discussie. Benoem alleen wat je herkent of mooi vindt en vraag door als je de ander nog niet begrijpt.
- Bespreek daarna samen: Stel dat we in de gemeente een andere keuze maken dan bij jouw overtuiging past, hoe kunnen we dan toch recht doen aan jouw verlangen?

Meer bezinning?

Advies en materialen

Kerkpunt biedt begeleiding en advies aan kerken die zich op dit thema willen bezinnen.
www.kerkpunt.nl/kind-en-avondmaal/

Je kunt ook bij Kerkpunt terecht voor een pakket met materialen die helpen bij een gemeentebrede bezinning (zoals handreikingen voor gezinnen en programma's voor kinderwerk, jongerenwerk en kringen).

Meer lezen

- › Artikelen uit *Onderweg* over kinderen aan het avondmaal: www.onderwegonline.nl/tag/kinderen-aan-het-avondmaal
- › Blogs van Robert Roth
www.robertrothblog.wordpress.com/2022/09/21/blogs-over-kinderen-aan-het-avondmaal/
Nederlandstalige boeken over het onderwerp verschenen al wat langer geleden. Ze zijn antiquarisch soms nog te vinden:
- › B.J. Aalbers, *Kinderen aan het avondmaal*. Gemeentetoerusting 7. Kampen: Kok, 1971.
- › M.R. van den Berg, *Voor wie is het avondmaal?: Sacrament voor ingewijden of verbondsmaaltijd?* Kampen: Kok, 1978.
- › A.N. Hendriks, *Kinderen aan de tafel van Christus?* Kampen: Van den Berg, 1986.

In het Engels zijn er meer recente boeken over het onderwerp te vinden.
Bijvoorbeeld:

- › Tim Gallant, *Feed My Lambs: Why the Lord's Table Should be Restored to Covenant Children*. 2nd ed. Grande Prairie: Pactum Reformanda, 2003.
- › Faith Formation Ministries. *Welcoming Children to the Lord's Supper Toolkit: A User's Guide*. Grand Rapids: Faith Formation Ministries, 2015.
- › Peter G. Sinia, *From the least to the greatest: Children at the Lord's Supper; Paedocommunion in the Dutch Reformed Tradition*. Eburon, 2018

Themadossier van Opkijken www.opkijken.nl/dossier-kind-avondmaal/

Deze brochure is ontwikkeld door vijf theologen met elk hun eigen expertise:

Jasper Bosman is predikant. In 2020 is hij gepromoveerd op een onderzoek naar de beleving van het Heilig Avondmaal in gereformeerde kerken.

Almatine Leene is predikant en docent aan de Viaa Hogeschool. Ze heeft diverse ervaringen met de praktijk van kind en avondmaal en zoekt graag naar theologische verdieping met betrekking tot dit thema.

Ingrid Plantinga spreekt, begeleidt en ontwikkelt materialen voor kerken als adviseur geloofsontwikkeling bij Kerkpunt. Zij kijkt naar het thema vanuit de ogen van kinderen en jongeren en zet het in een pedagogisch perspectief.

Robert Roth is zijn hele predikantschap al betrokken op de plek van kinderen in de kerk, met een focus op kind en avondmaal. Hij blogt er geregeld over en denkt graag mee met gemeenten over de plaats van de kinderen in de liturgie.

Peter Sinia kent de praktijk van kinderen aan het avondmaal uit de drie gemeenten die hij als predikant heeft gediend. In 2018 promoveerde hij in Kampen op een onderzoek naar kinderen aan het avondmaal in de gereformeerde traditie. Hij schrijft, adviseert en spreekt regelmatig over het onderwerp.

Je kunt Jasper, Ingrid, Robert of Peter boeken voor toerusting of een lezing over de thema's uit de brochure. Contactgegevens zijn te krijgen via info@kerkpunt.nl.

Geef ons heden

Geef me, Heer, brood voor elke dag,
dat het mijn leven voeden mag,
dat groot en klein het goed mag smaken
en wij niet uitgegeten raken.

Geef ons, Heer, brood voor elke dag.

Geef me, Heer, brood voor elke dag,
dat het mijn lichaam sterken mag,
dat ieder kind naar U zal reiken,
uw goedheid proeft die niet zal wijken.

Geef ons, Heer, brood voor elke dag.

Geef me, Heer, brood voor elke dag,
dat het mijn liefde voeden mag,
dat kleinen groots van U ontvangen,
uw koninkrijk, vol van verlangen.

Geef ons, Heer, brood voor elke dag.

Geef me, Heer, brood voor elke dag,
dat het mijn vreugde voeden mag,
dat ieder kind door uw genade
zich voeden laat en wordt verzadigd.

Geef ons, Heer, brood voor elke dag

© Robert Roth

De muziek van Jaap Cramer bij dit nieuwe lied vind je
op: www.robertrothblog.wordpress.com/geef-ons-heden/

KerkPunt

kom verder in kerk-zijn

